

DRAAIBOEK

DUURZAME VOEDING

Dienst Duurzaam Beleid Stad Leuven
Prof. Van Overstraetenplein 1, 3000 Leuven
klimaatscholen@leuven.be
+32 (0) 16 27 24 00

INHOUD

Inhoud.....	1
Inleiding.....	2
1. Lespakketten.....	3
2. Educatieve Workshops.....	9
3. Educatieve boeken & brochures	15
4. Films.....	17
5. Spelen	17
6. uitstappen.....	18
7. Websites	18

INLEIDING

Kiwi's uit Nieuw-Zeeland, appels uit Zuid-Afrika, aardbeien in putje winter ... Alles is mogelijk, waar en wanneer je er maar zin in hebt! Maar heb je ooit stil gestaan bij het aantal kilometers die een appel uit Zuid-Afrika moet vliegen vooraleer hij op ons bord belandt? Heb je een idee van de hoeveelheid energie die verbruikt wordt om de serres te verwarmen waarin putje winter onze aardbeien worden gekweekt? Zo zie je maar, een snelle beslissing in de supermarkt kan een grote impact hebben op het milieu.

Zowel de productie, de verwerking, het transport als de bewaring van voedsel heeft een enorme impact op het milieu. Tijdens de week van de duurzame voeding willen we dan ook de broodnodige aandacht vestigen op het bewust omgaan met voedsel. We leren met andere woorden eten binnen de grenzen van de planeet. Onderwerpen als bio, fair trade, vegetarisch, streekeigen, seizoensgebonden, voedselverspilling, recht op voedsel ... komen hier uitgebreid aan bod. Deze thema's kunnen samenhangend aan bod komen. Op die manier worden begrippen als milieu of eerlijke handel verruimd en in het globale duurzaamheidskader geplaatst.

Wist je dat? Door lokale, duurzame voeding te kopen draagt jouw school bij aan duurzame en verbeterde voedsel- en landbouwsystemen (SDG 2) en verantwoorde consumptie en productie (SDG 12). Bovendien bevordert jouw school lokale tewerkstelling (SDG 8) en hoeven bestelwagens geen lange afstanden af te leggen wat een gezondere leefomgeving tot gevolg heeft (SDG 3, 11, 13). Ook door fair trade te kopen draagt jouw school bij aan een eerlijke en gelijke wereld (SDG 1 en 10).

LEESWIJZER

Dit draaiboek heeft tot doel jullie wegwijs te maken in het aanbod van educatief materiaal betreffende het thema duurzame voeding. Er wordt getracht een zo ruim mogelijk overzicht te bieden van de beschikbare lespakketten, boeken, cd's, dvd's, workshops, tentoonstellingen, spelen, enzovoort.

Heel wat educatief materiaal dat is opgenomen in dit draaiboek kan ontleend worden bij de uitleendienst van het project 'Leuvense Klimaatscholen'. In het draaiboek zijn deze aangeduid met volgend symbool: Een overzicht van het gratis te ontlene educatief materiaal en de voorwaarden vind je op de website van Leuvense Klimaatscholen www.leuvenvoorscholen.be/materiaal-uitlenen-leuvense-klimaatscholen.

Daarnaast kunnen relevante boeken ontleend worden bij de stadsbibliotheek. Deze zijn aangeduid met volgend symbool en kunnen worden geraadpleegd via de online catalogus via zoeken.leuven.bibliotheek.be.

Heel veel informatie over duurzame voeding vind je op de website www.bewustverbruiken.be onder het thema voeding.

1. LESPAKKETTEN

DJAPO

Wereldlesidee

Lager onderwijs

Met Wereldsidee breng je zelf thema's zoals fair trade en duurzame voeding in de klas. Je vindt er lessen, lesmateriaal, knutseltips.

① djapo.be/wereldlesidee-home/

Educatief traject: Fair Trade

Leerkrachten of schoolteam

'Eerlijk verdelen' is een thema waar elke leerling zich wel iets bij kan voorstellen. Het belang van eerlijke handel en van onze eigen rol daarin, da's al veel moeilijker. Samen verkennen jullie met dit traject de mogelijkheden om fair trade een plaats te geven in je klas en op je school.

① djapo.be/traject-fair-trade

Lessenpakket 'om op te eten'

Lager onderwijs

Wereldwijd wordt er ontzettend veel voedsel verspild, terwijl er mensen honger lijden. Hoe komt dat? Wat kunnen we daaraan doen? Welke oplossingen kunnen we zelf bedenken? Het educatieve pakket 'Om op te eten!' sluit aan bij de campagne van 11.11.11. Je helpt je leerlingen benoemen waarom voedselverspilling eigenlijk zo erg is en laat hen ideeën bedenken om dit aan te pakken. Tenslotte mobiliseer je de klas of zelfs de hele school om actie te ondernemen.

① djapo.be/11-11-11-om-op-te-eten/

VELT

Bio met Klasse

● Secundair onderwijs

Je wilt je leerlingen wegwijs maken in de wereld van bio, milieu, duurzaamheid, sociale rechtvaardigheid en ethiek? Dat kan met het lessenpakket 'Bio met Klasse'. Het bevat lessen voor alle graden, is vakoverschrijdend en veelzijdig. Zo is er voor elke graad een intro les met gids voor de leraar, fiches en werkbladen voor de leerlingen. Voor project- en themalessen zoom je in op diverse thema's met kant-en-klaar lesmateriaal. Daarnaast zijn er tien fiches als inspiratiebron: met tips, aanknopingspunten en links naar lesmateriaal

① www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/educatieve-pakketten

Seizoensgroenten

2de graad lager onderwijs

Dit pakket belicht op een heel visuele wijze de redenen waarom kiezen voor seizoensgroenten een klimaatvriendelijke keuze is en bevat tips om het onderwerp verder uit te werken in klas- of schoolverband. De kinderen leren spelenderwijs de verschillende groenten koppelen aan hun seizoen.

① www.velt.be/lesmateriaal

Voedselverspilling

3de graad lager onderwijs

Een derde van al ons voedsel wordt weggegooid. Dat is zonde. Door een aardbei te volgen van veld tot pot confituur ontdekken de kinderen van het derde graad lager onderwijs waar voedsel verloren gaat en leren ze ook hoe ze voedselverspilling zelf kunnen voorkomen.

① www.velt.be/lesmateriaal

Ecosmossen met Pim Pompoen

Lager onderwijs

Aan de hand van het Pim Pompoenspel en het aangepaste lesmateriaal kunnen kinderen leren wat ecologische voeding is. De kinderen maken heerlijk broodbeleg en soep met seizoensgroenten. Dit pakket kan ook als workshop worden geboekt bij Velt.

① www.velt.be/lesmateriaal

Inspiratiebundel '10 op 10 voor duurzame voeding'

Lager onderwijs

Velt ondersteunde verschillende lagere scholen bij de uitwerking van activiteiten die duurzame voeding introduceren in de klas of op school. Deze acties werden gebundeld in een inspiratiebrochure en onderverdeeld onder zes thema's. Er zijn ideeën op maat van de klas- en schoolwerking.

① www.velt.be/lesmateriaal

Een duurzame kijk op voeding

Secundair onderwijs TSO

Dit lessenspakket laat de leerlingen op een ludieke wijze kennis maken met de principes van duurzame voeding. We vertrekken in de broodjeszaak en analyseren onze lievelingsbroodjes. Nadien gaan we op zoek naar manieren om dat broodje te verduurzamen. Dit pakket is ook geschikt als een integrale opdracht (IO).

① <http://www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/educatieve-pakketten>

Lessenpakket over voedselverspilling

Secundair onderwijs

De leerlingen brengen, samen met de leerkracht, in kaart welke actoren een rol spelen in de voedselketen. Deze activiteit gebruikt de film de Muffin man van vzw Singeling als vertrekbasis. De bundel is opgevat als een inspiratiebron en kan binnen één vak gebruikt worden, maar biedt ook de mogelijkheid tot een meer projectmatige vakoverschrijdende aanpak.

① www.lne.be/doelgroepen/onderwijs/mos/documenten/voedselverlies-the-muffin-man.pdf

Actiefiche 'Soep met ballen'

Kleuter- en lager onderwijs

MOS werkte heel wat actiefiches uit rond verschillende duurzame thema's. De actiefiche 'soep met ballen' nodigt je uit om samen met de kinderen te werken rond de begrippen biologisch, lokaal en seizoensgebonden.

① www.lne.be/doelgroepen/onderwijs/mos/documenten/actiefiches/basisonderwijs/MOS_actiefiche_010_bao-soep-met-ballen.pdf

Actiefiche 'soep op de stoep'

Secundair onderwijs

Ook voor het secundair onderwijs werd een actiefiche uitgewerkt. De actiefiche 'Soep op de stoep' nodigt je uit om samen met de leerlingen te werken rond de begrippen biologisch, lokaal en seizoensgebonden.

① www.lne.be/doelgroepen/onderwijs/mos/documenten/actiefiches/secundair-onderwijs/MOS_actiefiche_017_sec-soep-op-de-stoep.pdf

Lessenpakket en workshops Donderdag Veggiedag

● Lager onderwijs

EVA (ook wel Ethisch Vegetarisch Alternatief) ontwikkelde een heuse lesmap naar aanleiding van 'Donderdag Veggiedag'. Samen met Polly Postelein en Dokter Karrot ontdekken de leerlingen in de lesmap 'donderdag veggiedag in de klas' de wereld van de vegetarische voeding. Daarnaast verzorgt EVA workshops op maat over het hoe en waarom van vegetarische voeding.

① www.donderdagveggiedag.be/doe-mee/school

Lessenpakket en workshop PlanEet

Secundair onderwijs

PlanEet is een gratis digitaal lessenpakket met korte filmpjes, stellingen die discussie aanwakkeren, quizvragen en opdrachten, kook filmpjes ... Er is een leerkachten-handleiding die je wegwijs maakt, maar je kan ook gewoon een PlanEetworkshop aanvragen.

① www.donderdagveggiedag.be/doe-mee/school

Lessenpakket Duurzame voeding

Secundair onderwijs

EVA (Ethisch Vegetarisch Alternatief) ontwikkelde een gratis bundel met een schat aan achtergrondinformatie, leerlingenblaadjes, opdrachten en links naar filmpjes over verschillende onderwerpen (vegetarische maaltijden, afval, seizoensgebonden voeding, ...) van duurzame voeding en voor verschillende niveaus en onderwijsvormen (eerste, tweede en derde graad, aso, tso, kso, bso, ...).

① www.evavzw.be/publicatie/secundair-onderwijs-educatief-materiaal

PLATTELANDSKLASSE

Het draaiboek 'Het smaakparadijs'

Lager onderwijs

Werk met je school een heel schooljaar rond smaakopvoeding en eetcultuur. Dit is een mooie inrijpoort tot een gezond voedingspatroon. Het boek bevat achtergrondinformatie, leuke ideeën voor inkleding, werkblaadjes en suggesties voor in de klas per graad. Ook EDO-doelstellingen komen ruim aan bod.

① www.plattelandsklassen.be/content.aspx?Pageld=126

Lessenpakket duurzame voeding

3de graad lager onderwijs

Op de website www.grasspriet.be van plattelandsklasse vind je een themadossier (themadossier 20) terug over duurzame voeding voor de derde graad basisonderwijs.

UNICEF

Lesmap "Samen 4 miljoen baby's redden"

10 - 14 jaar

UNICEF België biedt leerkrachten en leerlingen van 10-14 jaar een lesmap aan met didactische activiteitenfiches. De activiteiten in het dossier geven kinderen de kans te ontdekken dat ondervoeding gemakkelijk voorkomen én opgelost kan worden.

① www.unicef.be/content/uploads/2014/05/2007_Samen_4_miljoen_babys_redden_NL.pdf

Lesmap “Goede voeding, paswoord voor een goede start”

Leerkrachten vanaf 2e graad lager onderwijs

Deze lesmap handelt eveneens over ondervoeding en bevat achtergrondinformatie en activiteitenfiches.

① www.unicef.be/content/uploads/2014/05/2008_Goede_voeding_paswoord_voor_een_goede_start_NL.pdf

ANDERE

Eerlijke handel, ook op school?! – Oxfam Wereldwinkels

Lager en secundair onderwijs

Oxfam-Wereldwinkels ondersteunt scholen in het integreren van eerlijke handel op school op verschillende manieren. Ze bieden scholen een waaier van methodieken en modellen om leerlingen te prikkelen, te informeren, hen bewust te maken en te activeren voor wereldhandelsregulering.

① www.oxfamwereldwinkels.be/nl/lesmateriaal-lager-onderwijs

① www.oxfamwereldwinkels.be/nl/lesmateriaal-secundair-onderwijs

Inspiratiebundel: Wereldeconomie & consumptie – Kleur Bekennen

3 – 6 jaar

In deze inspiratiebundel vind je een overzicht van het educatief materiaal in verband met het thema wereldeconomie en consumptie. Je kan deze educatieve materialen, en nog véél meer, gratis ontlene in een Kleur Bekennen documentatiecentrum. Op de projectsite “KlasCement voor wereldburgers” kan je terecht voor online lesmateriaal, workshops en nascholing.

① www.kleurbekennen.be/sites/files_klb/users/user1/2018%20Wereldeconomie%20en%20consumptie.pdf

① www.klascement.net/wereldburgerschapseducatie

① www.kleurbekennen.be

In Leuven (Heverlee) ben je welkom voor het ontlene van educatief materiaal bij Wereldwijzer in de bibliotheek van UC Leuven-Limburg

Lessenpakket bio-, hoeve- en streekproducten - VLAM

Kleuter- en lager onderwijs

Vlam ontwikkelde een lessenpakket over bio-, hoeve- en streekproducten voor het basisonderwijs:

① <http://www.lessenpakket.be/lesson/index.phtml?id=17>

Foodwise@School – Broederlijk delen

Met een kant-en-klare les schotel je jouw leerlingen de feiten voor over het falen van ons wereldwijde voedselsysteem. Een filmpje of quiz als aperitief, een interactief spel als hoofdschotel en als dessert proeven de leerlingen hoe we anders en beter kunnen omgaan met voedsel. Met de basisles kan je 1 of 2 lessen aan de slag.

① Basisles: www.broederlijkdelen.be/nl/file/3850/download?token=A0jWPAFD

In de inspiratiebundel vind je een overzicht van links naare bruikbare webpagina's, lesmateriaal, films, workshops en interessante schoolbezoeken rond het thema voedsel.

① Inspiratiebundel: www.broederlijkdelen.be/nl/file/3851/download?token=Q10S2azl

'Piepschuim in het poolijs, themamap voeding' – Stichting Veldwerk Nederland

● 2^e en 3^e graad lager onderwijs

Dit is een tof lespakket waarin de mondiale aspecten van ons voedselgebruik worden behandeld met opdrachtkaarten, vaardigheidskaarten en een handleiding voor de leerkracht.

Lessenpakket Tutti Frutti

● Lager onderwijs

Op de website www.fruit-op-school.be vind je een educatief pakket rond het Tutti Frutti fruitproject. In het thema 'EDO' vind je heel wat lesmateriaal terug over duurzame voeding.

Lessenpakket 'Recht op voedsel' - 11.11.11.

Secundair onderwijs

Er is voldoende voedsel om 1,5 keer de wereldbevolking te voeden, en toch hebben 1 op 8 mensen honger. Hoe komt dat? Hoe kan het anders? Wat kunnen wij doen? Om rond deze vragen aan de slag te gaan, hebben we de krachten gebundeld en een heuse lessenbundel gemaakt.

① www.11.be/kom-in-actie/op-school/secundair/item/lessenbundel-recht-op-voedsel

2. EDUCATIEVE WORKSHOPS

DJAPO

Workshop Plantage Palmolie

2^e en 3^e graad lager onderwijs

In Batu Ampar, een klein dorp in Indonesië, heerst er de laatste dagen wat onenigheid. De eigenaar van de palmolieplantage stopt er mee. Wat moet er nu met de plantage gebeuren? Iedereen in het dorp heeft er een andere mening over. Een rechtszaak waarin alle betrokkenen het woord mogen nemen, moet een antwoord bieden op deze prangende vraag. In de workshop passen we systeemdenken toe op het thema fair trade. Door middel van het rechtbankenspel leren de leerlingen om vanuit verschillende perspectieven naar een probleem te kijken.

① djapo.be/workshop-palmolie

De eerlijke fabriek

3de graad lager onderwijs

Wanneer zijn kleren schone kleren? De kinderen mogen zelf een textielabriek ontwerpen en zo ontdekken ze alles over Schone Kleren. De jonge ondernemers bedenken creatieve ideeën en ontdekken dat winst niet de enige drijfveer kan zijn. Aandacht voor het milieu en de mensen zijn ook belangrijk. Door in de huid van een ondernemer te kruipen ontdekken ze het verhaal achter de schone kleren campagne. In de workshop gebruiken we werkvormen creatief denken om na te denken over het thema eerlijke handel. Met deze werkvormen kan je nadien ook zelf aan de slag in de klas.

① djapo.be/workshop-eerlijke-fabriek

Workshop koffie verkeerd

3de graad lager onderwijs

Het is niet eerlijk! Zo kan het niet langer. De koffieboeren in Congo gaan niet meer akkoord met hoe de koffiehandel verloopt. Ze roepen alle partijen die iets te maken hebben met de koffiehandel voor de rechter. De leerlingen krijgen de kans om zich in te leven in een personage uit de koffiehandel. Ze bedenken argumenten om hun standpunten te verdedigen en gaan dan in debat om een oplossing te zoeken voor het probleem.

① djapo.be/workshop-koffie-verkeerd

Nascholing: Thema's mondiaal verrijken: voeding

Leerkrachten 2^e en 3^e kleuterklas en 1ste graad lager onderwijs

Je krijgt in deze nascholing een krachtig werkmodel en heel wat tips bij foto's, pictogrammen en voorwerpen om kleuters te betrekken bij het belang van voeding voor iedereen. Je oefent het 4-stappenplan in aan de hand van het thema 'voeding'. Dit stappenplan is ook toepasbaar op andere thema's.

VELT

Het landbouwschakelspel

Secundair onderwijs

Dit spel puzzelt aan de verbondenheid tussen landbouw en natuur, tussen plant en dier, tussen consument en boer. Via dit spel gaan de leerlingen op zoek naar de samenhang tussen alle elementen in het landbouwecosysteem en ontdekken dat de biologische landbouw een duurzame landbouwmethode is. <http://www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/educatieve-pakketten>

Biobabbel junior

Secundair onderwijs

Via deze workshop komen leerlingen alles te weten over biologische voeding. Wat is dat nu biologische voeding? Hoe herken je bio in de winkel? En is bio lekker en gezond?

 <http://www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/workshops>

Eten volgens het seizoen met en/of voor kinderen

Lager onderwijs

Aan de hand van illustratiemateriaal en enkele leuke quizvragen kom je te weten waarom groenten en fruit in hun specifieke seizoenen groeien. We gaan ook dieper in op het eetgedrag van jonge kinderen en gaan aan de slag met verrassende soepprecepten. De soepen die we maken zijn op maat van kinderen, zodat ze zelf kunnen proeven en helpen in de keuken.

 www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/lager-onderwijs/bijscholingen

'Koken met restjes'

Lager- en secundair onderwijs

Een leuke workshop die perfect te kaderen valt binnen het thema voedselverspilling.

 www.velt.be/vorming-onderwijs/vorming/vormingen-voeding/koken-met-restjes

Ecosossen met Pim Pompoen

Lager onderwijs

Tijdens deze cursus leren kinderen van 6 tot 12 jaar via aangepast lesmateriaal wat ecologische voeding is. Ze leren spelenderwijs via het Pim Pompoen-kwartetspel en ze koken preisprei, wortelwolk, erwtenpesto, rodebietenhummus en pompoenplezier van Pim Pompoen. Soep staat ook op het menu! De lesgever kiest de recepten naargelang het seizoen.

① www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/lager-onderwijs/bijscholing

Duurzame voeding in jouw klas

Leerkrachten en ouders lager onderwijs

Voor leerkrachten en ouders ontwikkelde Velt een workshop die inhoudelijk dieper ingaat op de diverse thema's van duurzame voeding. Bedoeling is dat zij de thema's kunnen introduceren in de klas en integreren in hun lessenplan. De workshop geeft ideeën en tips die dit haalbaar en toegankelijk maken. De workshop 'Duurzame voeding in jouw klas' is overigens ook erg geschikt voor studenten uit de lerarenopleiding. Indien gewenst kan er tijdens dit leerrijke gebeuren ook gekookt worden.

① www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/lager-onderwijs/bijscholing

Begeleiding op maat

Lager- en secundair onderwijs

Wil je graag duurzaam aan de slag in je school, maar mis je daarvoor de nodige knowhow en ervaring? Via coaching, workshops en bijscholing begeleidt Velt je graag bij het uitwerken van een ecologisch project op je school en bij het verduurzamen van je schoolomgeving. Samen gaan we op zoek naar haalbare methodes om een ecologische eet- en leefwijze concreet in jouw school te integreren.

① www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/begeleiding-op-maat

Ecosmos Junior

Secundair onderwijs

Tijdens deze workshop ontdekken leerlingen welke impact voeding op ons klimaat heeft. Ze gaan ook zelf aan de slag in de keuken en maken lekker broodbeleg, de ecosmos!

① www.velt.be/vorming-onderwijs/onderwijs/secundair-onderwijs/workshops

EVA

Lessenpakket en workshops Donderdag Veggiedag - EVA

● Lager onderwijs

EVA (ook wel Ethisch Vegetarisch Alternatief) ontwikkelde een heuse lesmap naar aanleiding van 'Donderdag Veggiedag'. Samen met Polly Postelein en Dokter Karrot ontdekken de leerlingen in de lesmap 'donderdag veggiedag in de klas' de wereld van de vegetarische voeding. Daarnaast verzorgt EVA workshops op maat over het hoe en waarom van vegetarische voeding.

① www.donderdagveggiedag.be/doe-mee/school

Lessenpakket en workshop PlanEet - EVA

Secundair onderwijs

PlanEet is een gratis digitaal lessenpakket met korte filmpjes, stellingen die discussie aanwakkeren, quizvragen en opdrachten, kook filmpjes ... Er is een leerkachten-handleiding die je wegwijs maakt, maar je kan ook gewoon een PlanEetworkshop aanvragen.

① www.donderdagveggiedag.be/doe-mee/school

DE AANSTOKERIJ

Kort maar eerlijk

8 - 16 jaar

Het spel bestaat uit 10 korte en actieve groepsspelen waarbij de deelnemers de gevolgen van eerlijke handel, ongelijke verdelingen en ongelijke kansen ervaren.

① www.aanstokerij.be

Chico en de chocoladetrafiëk

10 - 12 jaar

Via een vrolijke e-mail maken de spelers kennis met Chico. Chico is afkomstig uit Vervanyrië. Hij heeft het best naar zijn zin, daar in het Zuiden. Ook al kan het leven soms zeer zwaar zijn in Vervanyrië. Aan het begin van het spel lijken Chico en Vervanyrië voor de spelers een ver-van-mijn-bedshow te zijn. Zij maken zich immers op voor een groot feest en trekken zich niet veel aan van Vervanyrië. Ter voorbereiding van dat feest moeten de spelers chocoladedesserts maken. Met een boodschappenlijstje in de hand, racen ze door de winkel op zoek naar de nodige ingrediënten. Wanneer de spelers ontdekken welke ingrediënten uit eerlijke of oneerlijke handel voortkomen en wat de gevolgen zijn van hun consumptiegedrag voor de inwoners van Vervanyrië, neemt het spel plots een andere wending. Als ze Chico en de mensen in Vervanyrië willen helpen, zullen ze immers bewust en eerlijk moeten winkelen ...

① www.aanstokerij.be

Zoete groeten

12 - 18 jaar

'Zoete groeten' is een rollenspel over de (eerlijke) handel van honing. Tijdens het spel maken de spelers kennis met de commerciële weg die honing aflegt van producent tot consument. Elke speler vervult een bepaalde rol in de commerciële honingketen en ervaart hoe de wereldhandel in elkaar zit.

① www.aanstokerij.be

De wereld aan tafel

16 -18 jaar

Actief spel over voedsel, boeren uit het Noorden en uit het Zuiden en de wereldhandel. De deelnemers ervaren al spelend wat het is om boer te zijn in de verschillende delen van de wereld, met name het Noorden en het Zuiden. Ze komen in aanraking met verschillende problemen afhankelijk van waar ze wonen.

① www.aanstokerij.be

GOODPLANET BELGIUM

'Stop de voedselverspilling'

3^e graad lager onderwijs

De leerlingen ontdekken aan de hand van beeldmateriaal dat heel wat van ons voedsel ongebruikt in de afvalzak belandt. Wat gooien we weg en waarom? Wetende dat wereldwijd bijna een miljard mensen honger heeft. Welke weg heeft ons voedsel afgelegd alvorens het op ons bord terecht komt en waarom is lokale voeding beter voor het milieu?

① www.goodplanet.be/nl/jongeren-scholen/voeding.php

Workshop Liefelings(w)eten

1ste en 2^e graad lager onderwijs

Via gevarieerde methodieken krijgen de leerlingen inzicht in de verschillende criteria van duurzame voeding. Zo ontdekken ze de meerwaarde van lokale, seizoensgebonden en biologische voeding. Als kers op de taart krijgen de leerlingen de kans om vergeten groenten te proeven. Tot slot gaan we samen op zoek naar mogelijke acties op school.

① www.goodplanet.be/nl/jongeren-scholen/voeding.php

Klimaat op tafel

3^e graad lager en 1ste graad secundair onderwijs

Wat schaft de pot? De keuzes die we maken hebben heel wat gevolgen. Niet alleen voor onze gezondheid, maar ook voor onze leefomgeving, het klimaat en het leven elders op de wereld. Via allerlei interactieve werkvormen gaan de leerlingen op zoek naar de link tussen voeding en klimaat. Wie heeft al eens gehoord van pastinaak? Of koolrabi? Als kers op de taart krijgen de kinderen de kans om van enkele vergeten groenten te proeven.

① <http://www.goodplanet.be/nl/jongeren-scholen/voeding.php>

Weet wat je eet

2^e graad TSO en BSO

2e graad bso: de leerlingen stellen zelf hun favoriete maaltijd samen. Op basis daarvan gaan ze vervolgens op zoek naar de verschillende criteria van duurzame voeding. Via gevarieerde opdrachten ontdekken de leerlingen de seizoensgebonden gewassen, de voedselkilometers, de biologische landbouw, fair trade, voedselverspilling en de impact van vleesconsumptie op sociaal en ecologisch vlak. Per groep ontdekken de leerlingen duurzame alternatieven met betrekking tot voeding in hun gemeente of stad.

2e graad tso: in deze workshop komen de leerlingen meer te weten over duurzame voeding via een quiz en bespreken ze de verschillen in voedingsgewoonten wereldwijd.

① <http://www.goodplanet.be/nl/jongeren-scholen/voeding.php>

ANDERE

Workshops eerlijke handel – Kleur Bekennen

kleuter-, lager en secundair onderwijs

Op onderstaande website van Kleur Bekennen vind je bovenaan het item 'wegwijs in het aanbod'. Wanneer je hierop klikt kom je terecht op een zoekrobot. Gebruik de term 'eerlijke handel' als trefwoord en je vindt hier heel wat workshops, begeleidingen en nascholingen over terug.

① www.kleurbekennen.be

① www.kleurbekennen.be/workshop/workshop-fair-trade/19_02_2015

Reportage met debat 'de prijs van goedkoop eten' - Rikolto

2^e en 3^e graad secundair onderwijs

De prijs van ons eten is laag en dat heeft veel te maken met de concurrentieslag tussen de supermarkten. Een goede prijs voor ons als consument, zo lijkt het... Maar wie betaalt de prijs van het goedkoop eten? In de reportage van Panorama "De prijs van goedkoop eten" zien we dat de prijzenslag dodelijk is voor de boeren, maar ook voor ons want vaak gaat de prijzenslag ten koste van de kwaliteit van ons eten. Na de reportage is er mogelijkheid tot een groepsgesprek of een debat. In overleg kunnen er gastsprekers uitgenodigd worden.

① vredeseilanden-wieni.netdna-ssl.com/sites/default/files/paragraph/attachments/aanbod_scholen_vredeseilanden.pdf

'Aan tafel' – Studio Globo

4^e, 5^e en 6^e jaar secundair onderwijs

Met deze workshop over voedselzekerheid serveren we de leerlingen straffe kost. Vanuit een positief toekomstdenken zoeken de leerlingen het goede recept om in 2050 negen miljard monden te kunnen voeden op een duurzame manier. Een zoektocht naar alternatieven voor ons huidige productie- en consumptiemodel, gekruid met concrete voorbeelden van actuele vernieuwende initiatieven ter inspiratie.

① www.studioglobob.be/nl/workshop/aan-tafel

3. EDUCATIEVE BOEKEN & BROCHURES

Brochure 'denk globaal, eet lokaal' - Wervel

Kleuter-, lager en secundair onderwijs

In de 'denk globaal, eet lokaal' brochure van Wervel vind je heel wat informatie terug over lokale voeding en voedselkilometers. Een aanrader om als leerkracht heel wat achtergrondinformatie op te doen over deze materie.

① www.wervel.be/downloads/katerndenkgloaaleetlokaallight.pdf

Boek 'Bijzondere groentegids' - Velt

Lager en secundair onderwijs

Denk ook eens aan de 'vergeten groenten'. Pastinaak, koolrabi, winterpostelein en andere minder bekende maar smaakvolle groenten uit de regio vind je in almaar meer supermarkten. Voor wie meer info wil kan terecht in de 'Bijzondere groentegids' van Velt vzw, met een overzicht en recepten van vergeten groenten.

Groenten- en fruitkalender

lager en secundair onderwijs

Wie van de leerlingen weet nog in welke maanden aardbeien van nature bij ons groeien? In de groenten- en fruitkalender van Velt kan je met je leerlingen opzoeken welke groeten of fruit in welk seizoen voorkomen.

① www.groentekalender.be

'Het grote avontuur van Billy en Bonnie' - Djapo

Lager onderwijs

Billy en Bonnie zijn twee verliefde bananen die ervan dromen om samen opgesmuld te worden. Bonnie is heel knap en heeft de perfecte maten. Billy is klein en mager en heeft een bijzondere bruine vlek op zijn schil. De twee kunnen niet wachten om geplukt te worden van de bananenplant. Maar bananen worden na het plukken gekeurd en dan gebeurt er iets verschrikkelijks... Billy wordt bij het afval gegooid! Hij vreest dat hij Bonnie nooit meer zal terugzien. Billy blijft niet bij de pakken zitten. Hij vermomt zich als mooie banaan en reist zijn meisje achterna. Hij ontdekt dat hij niet de enige is die in de vuilbak terecht kwam ...

① djapo.be/bonnie-en-billy

Luisterboek 'De scharlaken pompelmoes' - Djapo

Lager onderwijs

Een grappig en spannend luisterverhaal over een koning die wil trouwen met een pralerige prinses en besluit om voor haar de schat van de draak Fyrax te stelen. Die is woedend en eist bergen voedsel in ruil. Koning

Ivan laat daarom de koeien van de arme dorpingen in beslag nemen. Maar dan verschijnt de Scharlaken Pompelmoes op het toneel. Zal hij de koning kunnen stoppen en ervoor zorgen dat het recht zegeviert?

① djapo.be/luisterboek-de-scharlaken-pompelmoes/

'Voedsel' - Alexandra Fix

● Vanaf 8 jaar

Alles wat je weten wilt over wat voedsel is, waar het vandaan komt en waarvoor we het nodig hebben. Allerlei aspecten van voedsel worden besproken: wat zijn voedselresten, waarvoor dient voedsel, waar komt het vandaan, wat gebeurt er als we voedsel verspillen, hoe kunnen we voedsel recyclen enzovoort.

'Genetisch gemanipuleerd voedsel' - Nigel Hawkes

● Vanaf 11 jaar

Aan de hand van veel gekleurde tekeningen en korte teksten wordt verteld wat er aan voedsel veranderd kan worden en wat voor gevolgen dit heeft voor het milieu.

'Voedsel voor iedereen' - Brenda Walpole

● Vanaf 10 jaar

In dit boek wordt ingegaan op de voedselvoorziening die door de groei van de wereldbevolking lang niet altijd probleemloos verloopt. Via de verschillende boerenbedrijven wordt beschreven hoe men met de grond omgaat (bewerking, insecticiden) en welke moderne technieken (o.a. satellietgebruik) men gebruikt om zieke gewassen op te sporen.

'Voedsel voor de wereld' - Richard en Louise Spilsbury

● 10 tot 13 jaar

Op de wereld wordt heel veel voedsel geproduceerd, maar toch krijgen miljoenen mensen niet voldoende te eten. Waardoor wordt dat veroorzaakt? En wat zijn de gevolgen? Hoe kunnen we een steeds maar groeiende wereldbevolking voeden? In overzichtelijke hoofdstukken van telkens twee bladzijden wordt in dit boek ingegaan op de oorzaken van de mondiale voedselcrisis: de hoge olieprijs, oneerlijke handel, de gigantische hoeveelheden voedsel die door vee worden geconsumeerd, klimaat- en bodemrestricties, enz.

'Veilig voedsel' - Andrea Claire Harte Smith

● Vanaf 12 jaar

Vraagstukken over veilig en gezond voedsel komen in korte hoofdstukken met veel kleurenfoto's aan de orde. Daarbij wordt o.a. aandacht besteed aan productiedieren, hongersnood, dierziekten en genetisch gemodificeerd voedsel.

Allerlei zaken rondom duurzame landbouw, globalisering van voedsel en natuur en milieu worden belicht.

4. FILMS

Cowspiracy

Secundair onderwijs

De grootste milieuorganisaties van de wereld zijn niet in staat de meest destructieve kracht die vandaag onze planeet bedreigt aan te pakken. Deze documentaire volgt op schokkende wijze, maar toch humoristisch, de reis van een aspirant-milieuactivist wanneer hij verwoed zoekt naar de echte oplossing voor de meest dringende milieuproblemen.

- ③ Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=7vpLVA0xNME>

Filmpje vleesindustrie

Secundair onderwijs

Interessant filmpje over de impact van de vleesindustrie op het milieu en de gezondheid

- ③ <http://www.bewustverbruiken.be/artikel/animatiefilmpje-over-impact-van-vleesindustrie>

5. SPELEN

Escape room met jongerenspel ‘De Uit-vlucht’

Vanaf 14 jaar

Deelnemers ontdekken hoe het eraan toegaat in het huidige voedselsysteem. Daarnaast doet het spel hen stilstaan bij hun eigen consumptiepatroon en duurzame alternatieven. Dit spel is in de eerste plaats gemaakt voor de jeugdbeweging, maar kan - mits enige aanpassingen - ook dienen voor projectdagen op school.

- ③ www.broederlijkdelen.be/nl/voor-scholen/secundair-onderwijs/lesmateriaal-voedsel

Het Touwtjesvleesspel: Impact vleesconsumptie

De Belg eet te veel vlees. Onze te hoge vleesconsumptie en vleesproductie heeft niet enkel impact op onze gezondheid, maar evenzeer op het milieu. Het Touwtjesspel is een spel dat je bord in de war wil brengen. Het is een pedagogisch instrument dat je kan gebruiken om projecten op te starten rond duurzame voeding. Het laat toe om via een ruimtelijke voorstelling de verbanden, impact en gevolgen van onze consumptiekeuzes te verstaan. Het touw verbindt de actoren van het spel samen om een groot, ingewikkeld spinnenweb te

vormen. Het resultaat en de ontwikkeling van mogelijke alternatieven rond duurzame voeding worden daarna besproken met de groep.

- ① www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/82213/het-touwtjesvleesspel-impact-vleesconsumptie/

6. UITSTAPPEN

Doe-boerderij Leuven

kleuter-, lager en secundair onderwijs

Op de doe-boerderij kan je als school, eenmalig of in de vorm van een traject, het boerderij leven leren kennen. Thema's die behandeld kunnen worden: instructies volgen bij koken, zaaien, kiemen en planten van groeten, onderdelen van platen en de groei van bloemen en groenten, het weer, ...

- ① www.doeboerderijleuven.be

Bezoek bio-winkel of -boer

kleuter-, lager en secundair onderwijs

Een uitstap naar een bio-winkel of bio-boer kan zeer verrijkend zijn. Adressen in de buurt van de school kan je vinden op <http://www.biomijn Natuur.be/>

Uitstap naar een lokale boerderij

Kleuter-, lager en secundair onderwijs

Op www.rechtvanbijdeboer.be vind je een lijst van verkooppunten van hoeveproducten.

7. WEBSITES

Regiowerking – Oxfam Wereldwinkels

Kleuter-, lager en secundair onderwijs

De regiowerking verzorgt in groot-Leuven de scholenwerking van Oxfam Wereldwinkels voor basis- en secundair onderwijs. Workshops, een bezoek aan de wereldwinkel, uitleenbaar materiaal ... er is vast wel iets op maat van jouw klas te vinden in het aanbod.

- ① www.oxfamwereldwinkels.be/nl/regiowerking-leuven

De SOJA-connectie

Secundair onderwijs

Via www.sojaconnectie.be ontdek je de link tussen onze lokale voedselgewoontes en het leven van de Braziliaan. Nooit bij stilgestaan dat we via ons dagelijks stukje vlees (of vis of sojaburger) een stukje Brazilië

in huis halen? Het grootste deel van de soja die we rechtstreeks en onrechtstreeks (via een omweg als vee- of visvoer) consumeren wordt immers geteeld op grote landbouwbedrijven in Brazilië en geëxporteerd naar Europa.

Streekproducten

Kleuter-, lager en secundair onderwijs

Op de website www.straffestreek.be maak je kennis met de typische streekproducten uit de provincie Vlaams-Brabant.

Voedselkilometers berekenen

Lager en secundair onderwijs

Een effectieve manier om het belang van lokale voeding duidelijk te maken is het verschil in voedselkilometers berekenen tussen bv. een appel uit onze fruitstreek en een appel uit Zuid-Afrika.

- ① Voedselkilometers berekenen kan je via de website www.mobielereporters.be/voedsel-en-goederenkilometers

Voedselverspillingstest

Lager en secundair onderwijs

Hoe spaarzaam ga jij om met voedsel? Doe de test, en ontdek met zes vragen of jij veel voedsel weggooit.

- ① advies-op-maat.milieucentraal.nl/aom/?module=weggooitest&utm_source=mc&utm_medium=banner&utm_campaign=weggooitest

Voedingscentrum

Lager en secundair onderwijs

Hier vind je heel wat tips om minder eten te verspillen.

- ① www.voedingscentrum.nl/nl/thema-s/minder-verspillen.aspx

Voedingscentrum

Lager en secundair onderwijs

Wat is de invloed van jouw maaltijd op het klimaat? Zoek het op via de klimaatweegschaal! Een interactieve manier om te onderzoeken dat de klimaatimpact verschilt per product, maar ook afhangt van hoe je het bewaart of bereidt.

- ① <http://www.voedingscentrum.nl/nl/mijn-boodschappen/eten-kopen/klimaatweegschaal.aspx>

Voedselwacht

Lager onderwijs

Op de website www.voedselwacht.be vind je heel wat informatie over duurzame voeding. Duurzame voeding is een complex gegeven met heel veel invullingen en mogelijke benaderingen. De Voedselwacht stelt 6 invalshoeken voor, recht uit de leefwereld van de kinderen. Voor elk thema gingen we op zoek naar bestaande initiatieven, lespakketten en achtergrondinfo én reiken we je tips aan om er in de klas mee aan de slag te gaan. Klik op één van onderstaande thema's en ontdek de mogelijkheden voor jouw klas.

Eigen kweek

Secundair onderwijs

Deze site van het departement leefmilieu, natuur en energie herbergt heel wat materiaal rond duurzame voeding zoals een maaltijdkiezer (impact op milieu), quiz, eigenkweekkalender en videorecepten

① <http://www.lne.be/campagnes/eigen-kweek>

Broederlijk delen

Secundair onderwijs

Op de website van broederlijk delen vind je heel wat educatief materiaal terug rond duurzame voeding zoals 'lessenmap straffe kost', lessenreeks 'komen eten', heel wat films, de foodtest...

① <http://www.broederlijkdelen.be/nl/lesideeen-over-recht-op-voedsel>

Andere interessante links

- www.bewustverbruiken.be
- www.evavzw.be
- www.biomijnnatuur.be

EN NU ... ACTIE!

MOS maakte een voorbeeld van actieplan rond duurzame voeding voor de basisscholen. Hier kan je heel wat inspiratie in vinden over acties en leermiddelen. http://www.vlaamsbrabant.be/binaries/actieplan-voeding_tcm5-94636.pdf

- Breng een bezoek aan een wereldwinkel in de buurt <http://www.oxfamwereldwinkels.be/nl/winkels>
- Organiseer een eerlijk ontbijt http://www.oxfamwereldwinkels.be/sites/default/files/files/documents/124-d-8471-ontbijt_op_school_lr.pdf
- Start met een wereldwinkel op school: een wekelijkse/ dagelijkse verkoop van producten van eerlijke handel op de school. Of koop voor schoolfeesten, vergaderingen van de ouderraad, personeelsvergaderingen ... consequent producten van eerlijke handel aan. <http://www.oxfamwereldwinkels.be/wereldwinkelopschool>
- Start met bio-fruit op school. Als Leuvense Klimaatschool krijg je hiervoor 3,5 euro subsidie per leerling met een maximum van 600 euro per school. http://www.igo.be/index.php?option=com_content&view=article&id=269&Itemid=300
- Organiseer een bio/ fair trade receptie op school
- Organiseer een kookwedstrijd met zoveel mogelijk biologische, streekeigen en seizoensgebonden producten.
- Waarom geen bio- en/ of fair trade snacks introduceren op school?
- Hou bij de schoolcatering zoveel mogelijk rekening met seizoensgebonden en streekeigen voeding.
- Leg je eigen schoolmoestuin aan! Het aanleggen van een schoolmoestuin biedt de gelegenheid om met de leerlingen de begrippen seizoensgebonden, streekeigen, vergeten groenten en biologisch zeer praktijkgericht uit te diepen. Kijk zeker eens op de website www.velt.be/lesmateriaal waar je heel wat educatief materiaal en ondersteuning vindt voor het aanleggen van een biologische moestuin.
- Breng een bezoek aan een lokale- en/ of bioboer of een pluktuin <http://www.kijkboerderijen.be>
- Organiseer een vegetarische kookwedstrijd.
- Doe mee aan donderdag veggiedag en kies bewust voor vleesvrije (donderdag) dagen. Op de website van EVA vind je een nuttig stappenplan om een wekelijkse veggiedag in te voeren in de school <http://www.donderdagveggiedag.be/doe-mee/school/>
- Ga in een buurtwinkel op zoek naar de herkomst van verschillende producten en bereken de voedselkilometers.
- Voer campagne tegen verspilling van voedsel of neem kippen op school. Zo komen de voedselresten nog goed van pas.
- organiseer een kookworkshop om te leren koken met restjes.
- maak zoveel mogelijk gebruik van kraantjeswater in plaats van water in flessen.
- maak klimaatvriendelijke soep met streekeigen, seizoensgebonden en lokale groenten. En natuurlijk zonder balletjes!
- doe mee met de campagne '[dagen zonder vlees](#)'.